

EEN VREUGDEDANSJE BIJ DE GLIJBaan VAN EEN OTTER

Riemke Bitter

Twee onderzoekende ogen kijken het nieuwe kantoor van de VZZ rond. Speurend naar sporen? We hebben hier afgesproken voor een interview met Annemarie van Diepenbeek. Deze maand verschijnt van haar hand het nieuwe sporenboek voor West-Europa. Veel sporen zijn hier echter nog niet gemaakt, want de VZZ zit pas in dit kantoor. Door de grote spiegelruiten is ze afgeschermd voor onbescheiden blikken van buiten, maar niet voor de nieuwsgierige vragen die binnen gesteld worden.

Annemarie van Diepenbeek. Foto Dennis Wansink

Annemarie, hoe kom je op het idee om een sporenboek te schrijven?

Er moest wat gebeuren, want de enige goede gids op dit gebied, de oorspronkelijk Deense Elseviers diersporengids, was tien jaar geleden niet meer te krijgen. Tijdens cursussen en lezingen die ik in het land gaf moest ik steeds mensen teleurstellen. De uitgever van de diersporengids wilde destijds geen herdruk overwegen, dus uit arren moede ben ik zelf maar een sporengids gaan schrijven. Negen jaar geleden is er al met de KNNV overlegd over de uitgave van een sporenboek, in zwart-wit. Daar zag ik het nut niet van in, want sporen op de grond zijn meestal een combinatie van de kleuren bruin, groen en grijs. Als je dat in zwart-wit weer moet geven blijft er weinig van over.

Met sporen werken is eigenlijk opnieuw leren kijken, sporen zijn heel variabel, je moet vooral de zoekplaatjes kunnen herkennen. Trouwens, twee jaar geleden verscheen alsnog een herdruk van de oude Elseviers diersporengids. Mijn boek was toen al ver gevorderd, maar nog niet klaar, want ondertussen had ik vier jaar lang meege-schreven aan de nieuwe zoogdierengids van West-Europa. Daarnaast had ik ook nog een baan.

Sneeuwsporen

Waarom is jouw gids anders dan andere sporengidsen?

In veel sporengidsen worden de dingen

heel stellig gezegd: zo en zo ziet een vossendrol er uit, punt. Terwijl er enorm veel variatie is! Natuurlijk, je moet de mensen een houvast bieden, anders hoeft je geen boek te schrijven. Toch heb ik geprobeerd om de enorme variatie binnen de sporen van een soort aan te geven. In andere gidsen is veel aandacht voor sneeuwsporen, maar in ons land blijft sneeuw slechts zo zelden liggen. Mijn gids is gebaseerd op een normalere situatie, zodat 'ie het hele jaar bruikbaar is. Alleen omdat het onmisbaar is voor het geheel staan er toch ook wat mooie sneeuwsporen in.

Wat ik ook een sterk punt in mijn boek vind zijn de illustraties. Ik heb vooral praktijkfoto's gebruikt, waarop je de sporen in hun context en tegen hun natuurlijke achtergrond ziet. Op tekeningen ruk je alles uit verband. Het zoekbeeld, de achtergrond, is juist belangrijk! Sporen zijn vaak klein, onbetekenend en onopvallend, maar toch moet je oog erop vallen als je er langs komt. Met deze gids leer ik de mensen niet alleen wat ze zien, maar ook waar ze moeten kijken. Bovendien is de gids vollediger en uitgebreider dan andere: de gids bestrijkt namelijk heel West-Europa. Ik heb daarbij ook sporen van reptielen en amfibieën en van vogels opgenomen. Ook heb ik van een aantal soorten meer spoortypen kunnen beschrijven dan voorheen.

Hoe ontdek je 'nieuwe' sporen? Betrap je de dader dan op heterdaad?

Ja, soms wel. Ik was bijvoorbeeld al een paar keer een uitwerpsel tegengekomen dat erg op dat van een egel leek maar eigenlijk te klein daarvoor was. Ook andere mensen hadden mij wel eens zo'n keuteltje laten zien. Eens wilde ik een in de tuin ontdekte pad fotograferen en had het beest even in een terrarium gezet. Terwijl ik mijn spullen klaarzette kwam mijn zoon melden dat het beest zijn behoefte had gedaan. Toen bleek dat de mysterieuze keutel van padden afkomstig was!

Het gebeurt ook wel dat ik een ziek beest een poosje thuis verzorg en daar dan weer nieuwe sporen van te zien krijg. Sporen blijven altijd boeien, want je kunt niet alles op soort brengen. Ik kom regelmatig sporen tegen waarvan ik zeg: ik weet het niet, of ik weet het ongeveer. Ik heb daar in mijn diacollectie een aparte rubriek 'onopgelost' voor. Soms, door een eigen waarneming of een verhaal van een ander, valt ineens

het kwartje: *dat* beest heeft *dat* spoor gemaakt.

Klein, zwart, glimmend

Hoe en wanneer ben je met sporen en zoogdieren in aanraking gekomen?
Mijn belangstelling voor zoogdieren was eigenlijk altijd al latent aanwezig, maar het duurde lang voor ik er echt iets mee ben gaan doen, ik was al over de dertig. Op school vond ik biologiesles altijd ontzettend leuk. Het was net als gymnastiek, daar hoefde je niets voor te doen. Ik snapte echt niet dat mensen dat saai vonden. Uiteindelijk ben ik in een heel andere richting terechtgekomen. Begin jaren tachtig kreeg ik, omdat ik altijd maar werkte, steeds meer het idee dat ik niet leefde, maar geleefd werd. Ik had op dat moment kleine kinderen en een drukke kantoorbaan, en zocht heel bewust naar iets om me in het weekend te ontspannen. Op aanraden van mijn jongste broer ben ik een keer meegegaan op excursie met de KNNV. Het fenomeen 'excursie' kende ik niet: de een keek naar vogels, de ander naar planten, nog een ander keek naar paddestoelen. En ik keek naar een uitwerpsel. Een klein, zwart, glimmend ding op een struikje. Ik bekeek dat uitwerpsel heel serieus, terwijl de hele groep er welwillend omheen stond. Niemand bleek echter enig idee te hebben van welk dier het af zou kunnen komen. Ik dacht dat het van een zoogdier moest zijn en nam het uitwerpsel mee om op zoek te gaan naar iets over sporen die dieren achterlaten.

In de bibliotheek ontdekte ik de Elseviërs diersporengids en er ging een wereld voor me open. Ik vond het zo leuk, beesten laten van alles achter. Vooral met zoogdieren moet je het daarvan hebben, want ze leven vaak zo heimelijk. Toen bleek ook mijn interesse voor zoogdieren, want ik raakte door dat ene spoor zo geïnteresseerd dat ik ben gaan lezen over het dier dat dat had veroorzaakt. Zo ben ik van het een in het ander gerold.

Hoe denk je over de plaats van sporen in het onderzoek naar de verspreiding van zoogdieren?

Ik vind dat sporen een volwaardige plaats verdienen in het onderzoek. Interesse in zoogdieren en het zoeken naar sporen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zoogdieren leven verborgen, zijn vaak nachtactief en

zeldzaam. Als je er iets over te weten wilt komen, moet je op de sporen gaan letten. Dat is in elk geval de eerste stap om er achter te komen of ergens bepaalde zoogdieren zitten. Ik heb vroeger met de samenstellers van de zoogdierenatlas wel discussies over acceptatie van spoorwaarnemingen gevoerd. Op een gegeven moment hoorde ik dat ze weinig gegevens hadden over marterachtigen in een stuk van Noord-Oost-Brabant. Ik liep toen mijn dia-archief na en kwam zo'n 35 dia's tegen van sporen van marterachtigen in dat gebied. Die waarnemingen werden door de atlas niet geaccepteerd, terwijl ik in feite sterker bewijsmateriaal had dan wanneer ik gezegd had zo'n beest gezien te hebben! Dat vind ik wel een beetje een misser.

Natuurlijk kun je niet alle gevonden sporen op naam brengen, maar een groot deel wel. Sporen op naam brengen is nog een relatief jonge wetenschap, daar moeten mensen in groeien. Ik vind dat mensen die zich serieus met sporen bezighouden de kans moeten krijgen om die voor inventarisaties te gebruiken. En heb je twijfels, zeg dat dan, want je moet oppassen dat de wens niet de vader van de gedachte wordt. Ik hoop dat meer mensen aan sporen gaan doen en dat coördinatoren langzaam maar zeker het vertrouwen krijgen dat je sporen met redelijke zekerheid thuis kunt brengen. Ik zou het jammer vinden als men sporendata steeds blijft weigeren.

Zoals wij je kennen ben je altijd alleen op stap. Wat vinden ze thuis eigenlijk van je 'zoogdierenverslaving'?

Ik ben steeds fanatiek met zoogdieren bezig geweest, maar dat is, denk ik, niet ten koste van mijn gezin gegaan. Hoewel ik erg veel tijd en energie in zoogdieren heb gestopt! Zeker toen ik niet meer werkte had ik er, naast de zorg voor het gezin, genoeg ruimte voor, omdat ik een fulltime baan was gewend. Ik ben ook zo gedreven geworden om afleiding te zoeken van de zakelijke zorgen die het bedrijf van mijn man me destijds gaven.

Het heeft me altijd leuk geleken om deze hobby met mijn gezin te ondernemen, maar jammer genoeg hebben mijn kinderen er de ware geest nog niet voor. Ik heb ze ooit eens mee weten te krijgen op een KNNV-kamp, maar daarmee hield het op. Ze stonden er wel positief tegenover. Mijn man en

Vraatsporen of veegsporen? Annemarie van Diepenbeek legt het uit. Foto Dennis Wansink

de kinderen vonden het erg leuk als ik weer enthousiast thuiskwam na een kamp of een nachtexcursie, met dingen die ik gevonden had en verhalen over vreemde voorvallen. Ook al wilden ze niet mee, ze hebben altijd gezegd: als jij het leuk vindt, moet je het zeker doen!

Verslingerd

Je hebt je werk al een paar keer genoemd, wat doe en deed je eigenlijk voor werk?

Vroeger was ik secretaresse op een ingenieursbureau en ik deed veel technische vertalingen. Iets wat ik overigens nog steeds graag doe. Op een gegeven moment heb ik dat afgebouwd, omdat ik meer tijd aan mijn kinderen wilde besteden. Al snel bleek dat die helemaal geen behoefte hadden aan een moeder die met de theepot klaarzat. Daarna ben ik bij Das & Boom terechtgekomen waar ik ontzettend veel geleerd heb. In diezelfde periode ben ik ook bij de VZZ gekomen en ben ik meegegaan met de zomerkampen en enkele weekenden. Daar leer je verschrikkelijk veel van. Als je die mui-

"Het sterke punt van mijn sporenboek zijn de illustraties: foto's die in het veld genomen zijn, van de sporen in hun context". Foto Dennis Wansink

zen voor het eerst in je handen hebt en ziet hoe ze bewegen, reageren, en de plekken ziet waar ze gevangen worden, dat is toch schitterend! Ik vraag me af welke mensen er dan niet aan zoogdieren verslingerd raken.

Een jaar of vijf geleden ben ik weer begonnen met een secretariaatsbaan, nu in de medische wereld. Dat heeft helemaal niets met zoogdieren te maken. Gelukkig hoef ik nooit werk mee naar huis te nemen, dus het weekend en de avonden zijn voor mij. Die kan ik aan aardige dingen besteden.

Je onderzoekt, ruikt, betast uitwerpselen, vangt muizen en gaat op vleermuizen af. Mensen vinden dat vaak vies, eng en raar, helemaal voor een vrouw.

Wat krijg jij voor reacties op je hobby?

Over het algemeen levert het hele leuke en spontane reacties op. Mensen vinden het leuk, zijn geïnteresseerd en behulpzaam. Ze hebben ooit iets gelezen, of ze hebben zelf een bijzonder spoor gevonden. Ik krijg sporen en informatie uit het hele land

opgestuurd. Dat is ontzettend leuk. Natuurlijk, zeker als secretaresse, maar ook als echtgenote en moeder zie je er heel wat representatiever uit dan in je veldkloffie. Het is voor sommige mensen moeilijk om deze twee werelden met elkaar te rijmen.

Wat ik niet prettig vind is die fixatie van sommige mensen op het feit dat je met uitwerpselen bezig bent. Dan krijg je van die domme opmerkingen als "heb je weer fijn naar poepjes gekeken?", alsof dat een soort van geestelijke afwijking zou zijn. Zulke mensen probeer ik ook duidelijk te maken dat er veel meer sporen zijn dan uitwerpselen alleen. Zulke uitspraken zeggen vaak meer over die mensen zelf dan over mij, vind ik. Nee, weet je wat ik vies vind? Hondenpoep! Gisteren nog, ik zat voor een heel vers bosmuizenhol om foto's te maken en tot mijn grote schrik merkte ik dat ik in een hondenbolus zat. Bah, wat is dat vies. Nou ben ik best een hondenliefhebber - ik heb zelf ook twintig jaar honden gehad - maar ik vind wel dat zulke dingen de boel een beetje verzieken in de natuur. Ook menselijke hopen. Toen ik bij Das & Boom zat heb ik eens meegehopen

met het zoeken naar ottersporen langs een mooi riviertje ergens in Nederland. Maar het enige dat we tegenkwamen onder elke brug waren hopen met witte zakdoekjes ernaast. Op zo'n moment denk je toch ook: waar zijn we eigenlijk mee bezig?

Kluwen

Wat voor sporen zou je nog graag een keer willen zien?

Ik heb laatst een verlanglijstje gemaakt met sporen die ik nog nooit zelf gezien heb. Ik wil bijvoorbeeld graag een glijspoor in de sneeuw zien van een otter en een braakbal van een koekoek. Koekoeken eten harige rupsen die andere vogels versmaden. Volgens de literatuur braken ze die haren uit. Ik ben al zo vaak naar een paaltje toegelopen, waarop ik een koekoek had zien zitten, in de hoop dat er een braakballetje lag. Helaas, het is me nooit gelukt. En ik wil graag een kluwen regenwormen zien, door een mol verward en verlamd. Men beschrijft dat het bestaat, maar ik heb het nog nooit gezien. Als ik mooie of voor mij nieuwe sporen vind, krijg ik echt een kick, dan ben ik als een kind zo blij. Ik wil dan een vreugdedansje maken. Zoiets maakt mijn dag, mijn week, mijn maand goed. Uit zulke dingen krijg ik energie, laad ik mijn batterij weer op.

Je boek is af, deze maand komt het uit. En nu? De laatste jaren heb je in je vrije tijd vooral boeken geschreven, ga je nu weer een boek schrijven, of heb je andere plannen?

Vrienden suggereren wel eens dat ik een boek over mijn privé leven moet schrijven. Dat was beslist niet saai, maar ik denk voorlopig toch maar niet. Ik heb me altijd voorgenomen dat ik weer zou gaan schilderen. Ik wilde vroeger naar de kunstacademie - ik tekende en schilderde graag en ook niet onaardig - dat mocht ik toen niet. De kansen om daar een baan in te vinden waren vrijwel nihil. Daar hadden mijn ouders wel gelijk in. Toen dacht ik altijd: dan ga ik het later doen. De schildersezel staat er nog en ik heb nog een paar prachtige blanco doeken en een kist met olieverf staan. Misschien ga ik dat wel weer doen. Ach, het is natuurlijk wel weer dertig jaar geleden, misschien kan ik er wel niets meer van. Het wordt waarschijnlijk iets non-figuratiefs. Ik wil vooral stemmingen in mijn schilderijen weergeven, veel

*"Veel mensen zijn geïnteresseerd in sporen. Ik krijg allerlei materiaal opgestuurd vanuit het hele land."
Foto Dennis Wansink*

natuurlijke kleuren gebruiken, daar houd ik van.

Maar vooral verheug me erop dat ik weer meer tijd aan mijn vrienden kan besteden. Een boek schrijven vraagt op dat gebied wel een hoge prijs. De laatste jaren heb ik ze een beetje verwaarloosd, dat zit me dwars. Ik heb zin om weer dingen met ze te ondernemen, weekenden te gaan stappen, een nachtje te blijven slapen bij een vriendin. Ook cultuur is er de laatste tien jaar bij in geschoten. Tentoonstellingen van schilderijen bekijken, naar het theater, kleinkunst van Jasperina de Jong, Jenny Arean, of Herman Finkers. En klassieke muziek, ik weet er niets van, maar kan er mateloos van genieten. Voorlopig luister ik naar kleinere ensembles, zodat ik alle instrumenten goed kan leren onderscheiden. Tot mijn eigen verbazing vind ik vooral vioolmuziek mooi, hoewel ik dat vroeger kattegejank vond. Misschien word ik wel oud, maar dat vind ik niet erg als het op zo'n prettige manier gebeurt. 🐾